

EXCURSIÓ

À LA

TORRA PALLARESA.

EN LO DÍA 26 DE JANER DE 1879.

Ab tal de visitar l' interior de la maysó senyorial coneguda ab lo esmentat nom de Torre Pallaresa, lo que nò 's pogué efectuar en la última excursió practicada á dit lloch, per no trobarhi son propietari, qui s' offerí mes tart á mostrar personalment tot quant de notable inclou la meteixa, entre altres cosas una inscripció en son concepte romana; y al objecte ensemps de reconeixer unas antiguas sepulturas existents en una possessió de D. Joseph Jacinto Malet en Pomar, prop de Badalona, qual senyor s' habia ofert també á trobarse en dit punt pera indicar lo lloch ahont están las meteixas situadas; se combiná una excursió á la que hi assistirén los socis Srs. D. Francisco Manel Pau, D. Antoni Auléstia, D. Frederich Bordas, D. Antoni Torrents y Torres, D. Narcis Oller, D. Joseph Yxart, don Joan Draper, D. Carles Alcover y l' infrascrit Secretari primer, y en calitat d' agregat D. Jaume Morell, essentne lo President reglamentari lo Sr. Bordas.

Sortits de Barcelona á $\frac{3}{4}$ de 9 en lo tranvia que 'ns conduhi á Sant Andreu, nos dirigirem á peu desde aquest últim punt á Sta. Coloma de Gramanet per lo delitós camí que hi enmena atravessant la ombrivola y poética salzedeta del Besós.

Férem parada en Sta. Coloma ab tal de restaurar nostras *forsas ab algun comfortable aliment*. Mentres nos estavan preparant l' esmorsar, qu' encarregàrem, nos dirigirem á recorre la població, la cual no ofereix particularitat esmentable, á no esser la torre Baldovina y altre casa ab alguns detalls de la época gòtica; visitadas ja una y altre en la última excursió. En l' interin tregueren dibuixos d' alguna casa de la població los Srs. Bordas y Morell.

Ab tot aixó lo dia s' habia ennubolat y l' atmosfera 'ns regalá un ruixat bastant regular que sino hagués sigut de durada encare havia de servir pera apagarnos la póls del camí. Ab aquesta última esperansa, crescuda per nostre bon desitj, passàrem á esmorsar.

Acabàrem aquesta fins á cert punt indispensable feyna, mes los nubols no habian termenat son comés y continuava plovent molt seguit y lo qu' es pitjor cada volta mes ennubolat.

Entràrem allavoras á discutir lo partit mes convenient que caldria pendre, y després d' animat debat, en lo qual los mes prudents opinavan per la retirada immediata á Barcelona y los mes decidits per la continuació, á totas passadas, de l' itinerari, se resolgué havent mimbato un xich la pluja continuar la excursió.

A correcuyta, y com empaytats per un enemich estól, sortirem de Sta. Coloma y á pas de carga guanyàrem la soptada costa que conduheix á la torre Pallaresa, sens

fixarse com qui diu en la boniquesa del pintoresch paisatge. Al arribar al portal que tanca 'l mur de la possessió corresponent á la torre Pallaresa, ja quasi be no plovia y los raigs del sol esquinsant la nubolada dauravan los pichs de las montanyas, llumenavan las blancas parets de las masias per la vessant escampadas, y donavan esperit y animació als arbres y á las plantas, que refets ab la benefactora pluja, presentavan mes pura la vivesa de sos colors y despedint tot l' esclat de sos delicats perfums, adornavan á la naturalesa ab la exuberancia de sas mes ricas galas.

Per l' avans indicat portal penetrárem en la finca. Es notable en élla sa bona disposició, arreglo y esmerat gust. Una bona carretera conduheix al casal serpentejant per entre las ben conresadas terras y la boscuria que embau-ma l' aire ab la delitosa flaire de la flor dels tarongers.

Arrivárem al pati d'enfront l' edifici que ostenta en son portal lo blasó dels antichs possehedors de la Pallaresa, sostingut per 2 tenants, y un bell y delicadament obrat panell. Allí se' ns presentá á la vista ab tota sa ayrosa magestat y esbelta bellesa l' espayós casal, alsat á quatre vents, portant marcat en son conjunt l' estil plateresch de principis del segle xvi.,

Estiguérem bon rato embadalits contemplant la massa exterior del edifici, l' aspecte pintoresch y magestuós de las torras quadradas que forman sos anguls y lo senyorial aspecte del cós central, en lo que ricament ornamentat, hi destaca un grandíós escut d' armas dessobre bellissim portal, quals pilastras, fris y frontó rivalisan en la perfecció y gust del dibuix y delicadesa del escultorat.

Comensárem luego á fixarnos en sos detalls no menys apreciables. Delicats fullatges, primorosas fruytas, expre-

sivas testas en ben modelats medallons y altres adornos preciosament dibuixats y enmotllurats guarneixen los finestrals oberts en l' ample fatxada.

Cridà també especialment nostre atenció un esbelt finestral partit y sostingut per duas finíssimas y ayrosas columnas cilíndriques de una sola pessa, finestral aprofitat, sens dupte, d' altra mes antiga construcció, donchs que es del últim temps del gust ojival y anterior per tant á la disposició y caràcter general del restant de la fatxada.

Completa lo conjunt agradable d' aquésta y son pintoresch efecte, la característica porxada que, formada per curtas columnetas y archs rebaixats, sots ample y partida teulada, corona y remata lo cós central del edifici. Antigament las torras dels anguls rematarian també ab las meteixas arcadas sostenint una teulada de forma piramidal.

Examinat á tot plaher lo frontis passárem á la dreta del edifici, ahont poguérem notar la senzilla, empero elegant capelleta gòtica, en la que s' hi troba una imatge barroca bastant bonica. Al costat de la capella vejerem empotrada en la paret una molt ben conservada lápida romana, que per la claretat de sos caràcters y bon estat de conservació, feu sospitar de sa autenticitat á algun dels excursionistas, que no duptá en calificarla d' apócrifa, promoguentse ab tal motiu animada discussió. La copiàrem y la comprovació ha atestiguat després, per lo gens sospitós testimoni del sabi Hümbner, que la cita, sa positiva autenticitat. En la gran cascata del safretx del costat del casal, s' hi troban, també en molt bon estat, sis medallons romans de marbre blanch de mitj metre de diámetro, que portan esculpits bonichs bustos y en un costat diferents emblemas del cris-

tianisme cada un d' élls. Fóren trobats sota las botas del seller y recullits per l' actual propietari, qui 'ls feu colocar

TORRA PALLARESA.—PATI.

Dibuix de D. S. Morell.

com á adorno en lo lloch que ocupan. Aquets medallons tindrán relació sens dupte ab la esmentada lápida, venint en apoyo de la tradició que 's conta d' haber existit en lo lloch que ocupa l' actual hisenda, una villa romana.

Passàrem acte seguit á recorre l' interior del casal. Penetràrem per sa porta major en un bellíssim pati d' estructura quadrada, que presenta al enfront, en tota sa latitut, un esgrahonat de cinch grahons, dessobra dels quals s' obran tres purs y esbelts archs ojivals sostinguts per ayrosas columnetas, donant accés á la escala principal que está empotrada en una de las caras laterals. Está ornada per restos de rica y trepada barana que nos semblá procedir, per son estil y época, d' altre edifici molt apreciable, alsat en Barcelona y enderrocat avuy malhauradament, *lo qual era tingut com á un dels bons modelos del renaixement.*

L' aspecte general del pati té molt caràcter y realsa sa severa bellesa *lo colorit rogench fosch de las pedras y la esmortuïda claror que lo llumena.*

En las salas del primer pis s' hi nota la meteixa grandiositat y riquesa de detalls observada ja en lo demás del edifici. Profusió d' escuts d' armas, esculptorats en pedra y un preciós conjunt artístich d' espléndida ornamentació, resalta especialment en los marches de las portas interiors. Observàrem no obstant, també, que moltes d' aquellas notables bellesas semblan esser alli sobreposadas y nos afirmàrem en la opinió de que hi haurian sigut trasladadas desde altre apreciable lloch, lo que de tots modos es molt lloable, tant mes quant á n' aixó 's deguí tal volta sa conservació. Especialment en escuts d' armas observàrem notable varietat en los blasóns, dominant n' obstant lo dels Cardonas, las quatre barras catalanas, tres feixos d' escardots y cinch flors de lis. Es molt digne d' especial recort una bellíssima porta d' estil del renaixement en la que 's destacan, entre altres ornamentacions, dos monstres

alats sostenint un ben cisellat escut. En una de las altres també esculptoradas portas s' hi llegeix la següent inscripció ó llegenda:

OMNE-SOLV FORTI-PATRIA EST.

Vejérem també alguns mobles de las últimas centúrias molt apreciabls, entr'ells, una calaixera ab bonicas imitacions xinescas.

Entretant, y mentres recorriam lo casal, comensá á plourer novament y ab gran intensitat estant en alt grau l' atmosfera carregada. No 'ns quedá altre recurs que deixar passar la turbonada, quedant sitiats en lo pati, que ab la pluja, y lo trist color que li donava lo encapotat temps, segellava son color poétich d' apesarament y melangia. Allí soplujats sots la entrada ó baix las arcadas tinguérem de permaneixer vejent y sentint ploure per espay de mes d' una hora. Lo Sr. Morell dibuixá entant una ben acabada vista general del pati.

La torra Pallaresa havia pertenescut á las nobles famílias de Cardona, de Copons y de Tamarit y ultimament al baró de Segur, de qui l' adquirí son actual posehedor senyor Coll. La cita Pujades en sa crónica y mes modernament D. Victor Balaguer en sa historia de Catalunya, opinant que habia ocupat antiguament lo lloch de una villa romana, lo que tindria certs fonaments de certitut á jutjar per la existencia de la lápida avans citada. Se troban datos també d' ella en lo arxiu parroquial de Badalona.

Desafiant la pluja, que seguia ab bastanta insistencia, nos decidirem los Srs. Pau, Torrents, Alcover y l' infrascrit, á arribarnos al monastir de Sant Jeroni de la Murtra

que teniam á un quart de distancia. Resguardárem nostre cap y part superior del cós ab sacas de xarpallera, lo que

S. JERONI DE LA MORTRA.—VISTA GENERAL.
Dibuix de D. S. Pascó, d' una fotografia.

'ns donava un estrany y peculiar aspecte, y emprenguérem decidits l' accés al cim d' un coll, á l' altre part del

qual, se troba 'l Monastir. Lo camí estava intransitable, mes era preciosament bell. La pluja l' havia convertit en un xaragay y l' aigua saltant per tot arreu formava térbo-las y capritxosas cascadetas. La vegetació rebosava plena vida y ufanía. La verdor d' arbres y plantas era explendent. Remontárem lo coll y se 'ns presentá al enfront la pintoresca vista del Monastir en mitj de l' arbreda, en un redós de la montanya, y destacant per dessobre dels edificis agrupats en torn d' ample pati, la esbelta torra-mirador, rematant en punxaguda teulada sostinguda per arcadas de curtas columnetas.

Donárem una rápida ullada á lo més notable del Monastir; son bellíssim claustre d' estílojival de la primera época, essencialment notable per lo estudi que ofereix en las variadas testas dels modillons de sos archs y per las treballadas y bonicas claus de sas voltas; y las ruinas de la iglesia, quals restos artistichs jahuen escampats en terra ó apilats en recons com miserables runas. La tristesa que naturalment infundeix un dia boyrós y emplujat contribuía á contristar l' anima davant d' una de las tantas artísticas ruinas de nostra patria y de qual estat llastimós ne son tant culpables los que bárbarament las enderrocan, com los que cinicament consenten son abandono y continuada destrucció. Sembla, ab tot, que l' actual possehedor de las que 'ns ocupan, entussiasta per éllas, pensa restaurar lo claustre y reedificar sa part cayguda. Ben haja dels aymants del art, dels recorts histórichs y de la patria si tal practica, mes vulla Déu també qu' en lloch de restaurarlo, no acabi d' aterrarlo ab una profanació artística. Vulla Déu, qu' encomani aytal restauració á mans competents.

Quants son los aymants del art que no coneixen tant be-

lla joia, generalment desconeguda, ab tot y estar quasi bé à las portas de Barcelona!

La situació del monastir es además en extrém pintoresca y agradable, dominant un delitós panorama limitat al fons per l' ample espay de la blava mar, qué llepa la platja, en la que hi estén s' activa vida, la floreixent vila de Badalona.

D' ahont lo cop de vista es bellíssim, abarquantse tot lo plà de Barcelona, la costa de Llevant, lo poétich y ombrivol curs del Besós y entremitj los turons, com á lluny de *pessebre*, una petita part del Vallés, es desde la miranda dels monjos; lloch apacible y ombrejat, situat en lo coll que passàrem al venir de la Pallaresa.

Segons sembla, lo expresat propietari del Monastir pensa posar cómodos allotjaments y bona y barata fonda en lo mèteix *pera facilitar, no sols de las moltes personas* qu' emprendadas de tant bell siti se recrean frecuentantlo, com *pera ferlo atractivol* á los que encara no 'l coneixen ni artistica ni pintorescament considerat.

Y lo qu' es mes lloable en lo pensament ó idea del expresat propietari Sr. Bover, es que tracta de destínarne los productes integres á la conservació y millora del Monastir. Una de las primeras obras que 's proposa efectuar dit senyor es convertir en capella l' antich refetó. Crech que nostra Associació no deu deixar d' ocupar-se de tot quant se practiqui ó tracti de practicar-se en aytal artístich Monastir, *pera evitar una desatinada restauració.*

Sortíam del Monastir que ja quasi no plovia. Veyam á quatre passos la vila de Badalona y lo delitós camí, que seguint lo curs de la riera y serpentejant per l' arbreda de la montanya, hi conduhia.

Lo cor se 'ns n' hi anava, tant mes quan veyam que lo sol, estripant los nubols, relluhía ja en la mar platejantla, al ensemps que daurava las ximeneyas y teuladas de Badalona. Allí tal vegada nos estarian esperant altres companys associats que devian concorrehi per la tarde, pera visitar las antigas sepulturas de Pomar. Més haviam promés tornar á La Pallaresa á trobar als altres excursionistas y deviam cumplirho. Ho ferém aixís refent lo camí practicat y los trobaren impacientantse ja per nostra ausencia, al veurer que acabada per allavoras la pluja, lo temps nos oferia una treva pera retornar á Barcelona. Aprofitárem donchs aquesta ocasió renunciant completar lo itinerari. Per Santa Coloma tornárem á Sant Andreu, prenent allí lo tren fins á Barcelona, ahont hi arrivárem á $3/4$ de 5 de la tarde, deixant pera altre excursió la visita á Badalona y á las sepulturas antigas de Pomar.

En aquest últim punt, assetjat també per la pluja, nos estigué esperant lo Sr. D. Joseph Jascinto Malet, á qui, per tal motiu y per las incomoditats per nostra causa sofertas, li doném la expressió de nostre enter agraïment, com així també al Rnt. Mossent Martí Framis, soci delegat á Badalona, qui atengué distingidament, del modo complet que sab ell efectuarho, á nostres consocis D. Carles Garcia Vilamala y D. Heribert Barallat, que passáren á n'aquella vila en lo trén de mitj dia pera agregarse á la excursió, vejent defraudadas sas aspiracions, al igual que nosaltres y per las meteixas sobreentesas causas.

La excursió no fou per aixó infructuosa. Se comprová la lápida romana. Visitat lo interior de la Pallaresa y examinadas sas bellesas se tregué un bonich dibuix de son artistich patí. Falta are tan sols que la máquina fotogrífica

treguí altre dia lo partit á que es acreedor, tan bell y curiós modelo de mansió senyorial; com falta també que sia prompte un fet la formal y correcta restauració del claustre de Sant Jeroní de la Murtra, com falta malhauradament la reparació ó conservació cuidadosa al menys de tantas altres bellesas artisticas oblidadas, de que n' está rublerta nostra aymada Catalunya.

Barcelona 5 Agost de 1879.

CESSAR AUGUST TORRAS.
